

Dr. Janez Jerovšek | arhiv Demokracije

Izjemna knjiga o Golem otoku

Slovenci zelo malo vemo o svoji zgodovini, posebno iz najnovejšega obdobja. Pred nekaj leti sem bral zgodovinski učbenik za srednje šole. Tam je pisalo, da so Angleži vrnili domobrance v Slovenijo in so tukaj z njimi grdo ravnali. To je bilo vse, kar je bilo povedano o strašnih dogodkih z domobranci. To navajam zato, ker je to primer uradnega slovenskega zgodovinopisja, ki se ponuja mladi generaciji.

Zato o naši žalostni zgodovini vemo zelo malo in enostransko. Bili smo predmet polstoletnega indoktriniranja prek šolskega sistema in medijev. Da bomo posledice tega indoktriniranja odpravili, bomo potrebovali več kot pol stoletja.

Ne znamo ceniti svoje države!

To je tudi razlog, da ne znamo ceniti svoje neodvisnosti in državnosti in delujemo kot nezgodovinski narod. Celo domoljubnost, kolikor je zmremo, je bolj vezana na zemljo, domovino in naravne lepote kot na državnost in zgodovinske

dosežke. In če že imamo zgodovinske dogodke, kot so Dražgoše, jih propagandno instrumentaliziramo in jih nismo sposobni prikazati takih, kakršni so resnično bili.

Ne znamo priznati in obsoditi!

Uradno nismo pripravljene priznati in obsoditi, da smo živeli v komunističnem totalitarizmu in po vojni v silnem terorju, ki je povzročil veliko krivic in osebnih tragedij, da ne omenjamo gospodarske škode.

V Hudo jamo, kraške globeli in na šesto zamolčanih grobišč ne vozimo na ogled šolarjev, vozimo pa jih v bolnico Franjo.

V zadnjih dvajsetih letih je izšlo veliko knjig, ki prikazujejo nasilje, teror in poboje komunističnega sistema, vendar ta literatura nima tistega učinka, kot ga je imela povojna zgodovinska in politična indoktrinacija.

Taborišče Goli otok

Eno takih sramot nasilja predstavlja koncentracijsko taborišče Goli otok. Tukaj je treba priznati jugoslovanski Udbi izjemno inovacijo, kot je niso premogli niti nacistični Gestapo niti Stalinova tajna policija. Ta izjemna inovacija Udbe je bila v tem, da udbovskemu personalu ni bilo treba mučiti, poniževati ter strahotno fizično in psihično trpinčiti zapornikov, ampak so ustvarili sistem, v katerem so te umazane posle opravljali kar sami zaporniki med seboj. Ko danes to beremo, ne moremo verjeti, kako je Udbi to uspelo, da so zaporniki sami sebe trpinčili in poniževali, in to za določen politični cilj. Skoraj neverjetno je, kako je lahko ta vzorec kot zaprt sistem deloval z neko notranjo logiko in je segal na vsa področja

Uradno nismo pripravljene priznati in obsoditi, da smo živeli v komunističnem totalitarizmu in po vojni v silnem terorju, ki je povzročil veliko krivic in osebnih tragedij, da ne omenjamo gospodarske škode.

človekove dejavnosti. Kdo si je ta sistem izmislil, ni znano in vsaj doslej to ni bilo objavljeno. Ali je ta inovacija prišla iz samega partijskega

vrha, iz vrha Udbe, ali pa je nastala v vodstvu Golega otoka?

Bral sem že veliko knjig o Golem otoku in o tem, kako so zaporniki sprejemali nove zapornike v vrsti in jih v pozdrav strašno pretepali, celo do smrti. Košir, profesor na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, tega pretepanja ni prenesel in je umrl.

Virgil Gomizel: Moje življenje

In sedaj smo dobili novo knjigo o Golem otoku, v kateri je ta inovacija Udbe bolj podrobno, izčrпно in zanimivo obdelana in prikazana kot v katerikoli knjigi doslej. Gre za avtorja knjige Virgila Domizela, ki je šel kot šestnajstletni deček, s šestimi leti italijanske osnovne šole, iz čisto domoljubnih razlogov v partizane. Kot nosilec težke strojnice je bil v boju hudo ranjen in je ležal v nekaterih partizanskih bolnicah. Dobil je priznan status težkega invalida, saj je izgubil prst na roki in ima še vedno v sebi nekaj kosov bombnih šplitarjev. Ko so ga zaprli, so mu status invalida takoj odvzeli.

Po vojni se je še nekaj časa šolal, potem pa se je zaposlil. Ob informbiroju pa ni bil dovolj pazljiv pri izražanju in je bleknil nekaj o tem, zakaj so tako na hitro odstranili Stalinove slike, pa nekaj podobnega. To ga je pripeljalo v zapor, od tam pa med prvimi na Goli otok.

Teža in zanimivost te knjige je prav v podrobnem in silno zanimivem opisovanju življenja in trpinčenja zapornikov na tem grozljivem otoku. Čudimo se, kako je imel avtor s tako pomanjkljivo izobrazbo smisel za izjemne psihološke finese in celo za humor.

Ta nenavadno uspešni vzorec brutalnega obnašanja in trpinčenja zapornikov med seboj bi moral biti predmet raziskave kliničnega psihologa in psihiatra. Priporočljive bi bile tudi doktorske disertacije.

Izjava, Udba in beg

Preden so Gomizela izpustili iz zapora, je moral podpisati posebno izjavo s številnimi točkami, ki so ga zavezovale k načinu življenja na svobodi. Ena od teh točk je zahtevala, da ne bo nikomur povedal, da je bil v zaporu in kaj se je z njim dogajalo. Zahtevnejša je bila tista točka, ki ga je zavezovale k sodelovanju

Ob informbiroju pa ni bil dovolj pazljiv v izražanju in je bleknil nekaj o tem, zakaj so tako na hitro odstranili Stalinove slike, pa nekaj podobnega. To ga je pripeljalo v zapor, od tam pa med prvimi na Goli otok.

z Udbo v obliki vohunjenja. Že sam zapor je naredil iz njega prestrašeno osebo, zahteva za sodelovanje je to prestrašnost še povečala. Zato je povsod videl Orwellovega velikega brata, ki ga opazuje, gleda in mu prisluškuje. Ker se je počutil negotovega in prestrašenega, se je odločil, da zbeži iz Jugoslavije. Kot Kraševac je živel blizu meje. Ta njegov strah ni bil brez podlage. Dve leti mlajši sozapornik Andrej Aplenc ni hotel izpolnjevati podpisane zaveze o sodelovanju z Udbo, zato ga je ta znova aretirala in poslala še za eno leto na Goli otok. Po izpustitvi z Golega otoka je tudi on emigriral v Ameriko in se vrnil domov po propadu socializma in partije.

Avtor je kmalu po izpustitvi z Golega otoka zbežal s svojim dekletom čez mejo v Italijo, se v starosti

21 let poročil in iz nemškega pristanišča Bremen z ladjo odpotoval v Avstralijo, kjer je preživel več kot šestdeset let in v starosti osemdeset let napisal to izjemno knjigo. Napisal jo je v slovenskem in angleškem jeziku. Ker slovenščine ni aktivno govoril, je imel tekst nekaj slovničnih in drugih pomanjkljivosti, zato mu ga je popravil prijatelj Andrej Aplenc, s katerim sta bila skupaj na Golem otoku. Pomagala pa mu je tudi Alenka Bizjak. Zato je tekst izjemno tekoč in lahko berljiv.

Zanimivo je to, kako je avtor sposoben do vseh podrobnosti opisati tisti del življenja, ki ga je s svojim trpljenjem v mladosti najbolj obremenil. Avtor priznava, kako ga je desetletja ponoči tlačila mora z dogodki na Golem otoku.

Avtor je v Avstraliji eksistenčno in podjetniško uspel ter svojo domovino in svoj kraj večkrat obiskal, potem ko so razmere to dopuščale. Prepotoval je tudi del Evrope in obiskal St. Peterburg.

Vsekakor pa predstavlja ta knjiga tisti način pričevanja, ki ga bo morala zgodovina – kot vrednotna veda – upoštevati. ✕